

## Sažetak

Zbirka pedesetak tekstova pod zajedničkim naslovom *Erazmove poslovice i cargo kultovi novoga doba* govori o suvremenim i uglavnom aktualnim političkim, ekonomskim i socio-kulturnim temama koje objedinjuje nekoliko ideja. Prva je ideja Popperov credo: »Svi smo mi filozofi, ali naše filozofije vrijede vrlo malo. Zbog toga ih treba stalno popravljati.« Suvremena zbilja potvrđuje prvi dio njegove tvrdnje. Autoru se naime čini kako danas u javnosti kruže razna luda vjerovanja, »cargo kultovi«; kako je dovoljno imati dobre socijalne namjere da se ostvari socijalni boljitak; kako je dovoljno oponašati razvijenije narode, bez vrijednosnog sustava koji prati njihovu razvijenost, pa da se formalnim oponašanjem njihovih vrijednosti i institucija stekne njihovo bogatstvo; kako je bivši, propali sustav, zapravo još uvijek dobra ideja (ne samo za nas, već i za cijeli svijet); kako je propast prošlog sustava bila posljedica zle namjere još gorih pojedinaca; kako je podizanje kredita i tiskanje novca provjereno dobra metoda za brzo bogaćenje i podizanje vlastitog i društvenog standarda; kako je nasilje brža i bolja metoda socijalne promjene; kako je država dobar, pa čak i jedini jamac solidarnosti i ekonomske učinkovitosti; kako je kapitalizam na izdisaju; kako je demokraciji kakvu poznajemo isteklo vrijeme; kako je ona izlizan, formalan i zastario okvir kojem treba temeljita, drastična reparatura; kako bismo dobrim namjerama, državnim i međunarodnim regulacijama, kontrolama te velikim riječima o općem dobru, »samo kada bi bilo manje egoizma i više dobre volje«, mogli srušiti neoliberalni »projekt«; kako je umnažanje državnih i građanskih institucija dobra i poželjna ideja; kako dugove ne treba vraćati; kako je posve opravdano da država odnosno sugrađani preuzmu teret naših pogrešnih odluka... Sva ta mišljenja već duže vrijeme kruže domaćom, a često i međunarodnom javnošću. Unatoč svim poznatim i dostupnim činjenicama i osobnim iskustvima, i još gore, unatoč glasu običnog zdravog razuma koji u svim tim prilikama govori suprotno, spomenuta su mišljenja (p)ostala dominantni *basso continuo* glasa javnosti.

Tvrdnju da je u našoj političkoj i akademskoj javnosti glas »zdravoga razuma« isuviše često zagušen, zanemaren ili zaboravljen, autor oblikuje nizom eseja koji na sve spomenute teze domaće i strane, pučke i akademske javnosti odgovara suprotnim — više ili manje poznatim poslovicama.

Prastarom, među sociolozima i politolozima nedavno obnovljenom poslovicom, »Lisica zna mnogo stvari, a jež zna samo jednu veliku«, kojom započinju *Erazmove poslovice*, opus ove knjige autor želi zaokružiti raspravom o znanju »mnogo malih stvari« i o znanju »jedne velike«, u nadi da će čitatelj u »manjim« idejama, procjenama, polemikama i prognozama iz pojedinih eseja naposljetku ipak uočiti autorovu »veliku ježevu ideju«, njegovu misao-vodilju. Umjesto da čekamo da se rješenja naših problema stvore »iz transcendencije«, da ih riješi država ili neka još općenitija tvorevina u obliku nekog zamišljenog »post-kapitalizma« ili »post-demokracije«, erazmovski i voltaireovski prosvjetiteljski imperativ kaže kako »treba obrađivati vlastiti vrt« u konkretnom, a potom i u metaforičnom smislu: to znači (nastaviti) raditi što bolje, brinuti se za kultiviranje vlastitog socijalnog okoliša, svojeg »ojkosa«, odnosno »kućne privrede«, znati razlikovati ono što jest i ono što nije u našoj moći, zaboraviti na marksistička proročanstva o kraju kapitalizma i »nadolasku« sustava koji će jednom zauvijek ostvariti materijalnu jednakost među ljudima, i nadati se da će radna etika, a ne vjera u transcendentne sile povijesti polučiti upravo one rezultate koje je prije stotinu godina, kao svojevrсни socijalni zakon oblikovao Marxov antipod — Max Weber. Weber je naime tvrdio da upravo zbog toga što ne znamo hoćemo li otići u raj ili pakao, mig za to može/mora biti (osobni) uspjeh — na ovome svijetu. Da bismo uspjeli »na ovome svijetu«, potreban je trud i muka i rad, znanje i sposobnost, jer tek s pomoću shvaćanja vrijednosti rada, marljivosti i pameti naposljetku možemo postići »kapitalistički«, tehnološki, gospodarski i kulturni napredak; a da smo religiozni — rekli bismo: iskupljenje — ili točnije »otkup« naših vrlo stvarnih dugova. Za prihvaćanje »veberovskih« vrijednosti marljivosti i rada, danas više nije potrebno biti bigotan, ali je potrebno biti »pošten« i zdravorazumski istinoljubiv, te prihvatiti da smo za nemar i jad kojim smo okruženi u prvome redu krivi mi sami.

Ljudi vrlo često vjeruju kako je takav moral solipsistički, »sebičan«, te da nas je upravo ocrtani moral u karikaturnom obličju »brige za svoje malo tezero« (koje je naposljetku nekima omogućilo da ostvare svoje veliko tezero) doveo do ruba socijalnog sloma. Ali sve dostupne socijalne činjenice govore nam suprotno: naime da su upravo u razvijenijim i bogatijim zemljama, u zemljama koje su gradili upravo ocrtani veberovski ili neki slični kalvinisti, zdravlje, sreća te stupanj povjerenja i solidarnosti među ljudima ustvari veći a stupanj društvene korupcije manji, od povjerenja i solidarnosti, zdravlja i sreće među stanovnicima onih naroda u kojima svi stalno brinu za navodno »opće dobro«, odnosno među onima koji bi najradije da se za sve te vrijednosti, bez imalo našeg osobnog truda pobrine neka nadrealna institucija Boga ili Države. Slična je pogreška misliti da bi se sve te poželjne vrijednosti ostvarile kada bismo (umjesto da radimo) svi mi dovoljno dugo raspravljali o spornim socijalnim i svjetsko-povijesnim

pitanjima, te naposljetku uz pomoć institucije »izravne demokracije«, a to znači bez ikakve podjele rada, došli do konačnog i istinitog rješenja svih naših problema. I u »pohvali« te ludosti ponovno su nam putokazi Erazmo Roterdamski i njegovi liberalniji sljedbenici. Solidarnost, pravda, tzv. opće dobro, a potom i »kapitalističko« bogatstvo i blagostanje ostvaruju se zbog toga što smo u svakoj prilici sposobni altruistički reagirati na tuđa dobročinstva te promptno kažnjavati prevare i zločine, umjesto da se uzdamo u Državu ili Boga koji će jednoga dana sve naše živote staviti na posljednji sud. Tek uz takvu sposobnost svakodnevnog reagiranja na tuđa dobročinstva i lopovluk, shvaćanjem da nam je u osobnom interesu biti dobri prema dobrima i retributivni prema zločincima, a ne prebacivanjem naših troškova i očekivanja na druge pojedince i institucije, možemo uspostaviti sustav povjerenja, »opće dobro«, sustav u kojem će nam se *zbog našeg sebičnog interesa* isplatiti biti altruističan. Ta »Erazmova« prosvjetiteljska mudrost danas se zove teorijom javnog ili racionalnog izbora, i ona po autoru predstavlja ideal-tip, metodu i uz malo čitateljskog truda — ustvari zdravo-razumski model za rješavanje sukoba i problema u politici, ekonomiji i sociologiji, model koji bismo trebali slijediti i pri objašnjenju konteksta nastanka naših problema, kao i prilikom njihovog normativnog rješavanja. Ovu knjigu možete čitati i kao vježbu primjene te jednostavne — poslovnične »mudrosti«.